

TADBIRKORLIK VA UNING QURILISH TARMOG‘IGA TA’SIRI

Abdullayev Axror Jaxbarovich

Toshkent arxitektura-qurilish

universiteti, I.f.f.d., dotsent

Abdullayev.a.77.@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada qurilish sanoatida tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy mohiyati, uning o‘ziga xos xususiyatlari va sohaviy rivojlanishdagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadbirkorlikning investitsiyalarni real aktivlarga aylantirish, iqtisodiy resurslarni muvofiqlashtirish, innovatsiyalarni joriy etish va risklarni boshqarish kabi funksiyalari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik faoliyati, qurilish sanoati, investitsiya, resurslarni muvofiqlashtirish, innovatsiya, risklarni boshqarish, institutsional muhit, raqobat, mahsuldorlik, hududiy rivojlanish, development, barqaror qurilish.

Qurilish sanoati milliy iqtisodiyotning tarkibiy va funksional jihatdan eng murakkab tarmoqlaridan biri bo‘lib, uning iqtisodiy tizimdagi o‘rni, avvalo, asosiy kapitalni yaratish, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani shakllantirish, hududiy rivojlanishni ta‘minlash hamda investitsiya resurslarini real aktivlarga aylantirish funksiyalari bilan belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, qurilish sanoati iqtisodiy o‘shishning passiv natijasi emas, balki uning moddiy asosini yaratuvchi strategik tarmoq hisoblanadi.

Iqtisodiy nazariyada kapital qo‘yilmalarning samaradorligi ishlab chiqarish quvvatlarining yangilanishi, infratuzilmaning rivojlanishi va tranzaksion xarajatlarning qisqarishi orqali namoyon bo‘ladi. Qurilish faoliyati aynan shu jarayonlarning markazida turadi. Chunki iqtisodiyotning barcha real sektorlari — sanoat, xizmatlar, transport va logistika tizimlari — o‘z faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan moddiy baza qurilish orqali yaratiladi. Shu bois qurilish sanoati iqtisodiy tizimda boshqa tarmoqlar faoliyatini ta‘minlovchi fundamental asos sifatida namoyon bo‘ladi.

Qurilish sanoatining iqtisodiy tizimdagi o‘rni uning multiplikativ ta‘siri orqali yanada chuqurroq ochiladi. Qurilish sohasiga yo‘naltirilgan investitsiyalar nafaqat bevosita iqtisodiy faoliyatni kengaytiradi, balki boshqa tarmoqlarda ham qo‘shimcha talabni shakllantiradi. Xususan, qurilish materiallari ishlab chiqarish, transport, logistika, savdo va xizmatlar sektori qurilish bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanadi. Shu sababli qurilish sanoati iqtisodiy tizimda resurslar harakatini faollashtiruvchi va iqtisodiy o‘shishni tezlashtiruvchi “drayver tarmoq” sifatida baholanadi.

Qurilish sanoati bandlik va daromad shakllantirish nuqtayi nazaridan ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu soha mehnat sig‘imli tarmoq bo‘lib, unda kichik biznes

subyektlari, subpudratchilar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar keng ishtirok etadi. Natijada qurilish faoliyati aholi bandligini oshirish, daromadlarni ko'paytirish va mahalliy iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, qurilish sanoati ijtimoiy rivojlanish bilan ham bevosita bog'liq. Uy-joy qurilishi, ta'lim va sog'liqni saqlash obyektlari, transport va muhandislik infratuzilmasining rivojlanishi aholi turmush darajasini oshiradi. Shu bois qurilish sanoati iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ijtimoiy farovonlikni ta'minlovchi tarmoq sifatida ham qaraladi.

Qurilish sanoatining o'ziga xos xususiyatlari uni boshqa tarmoqlardan ajratib turadi. Avvalo, qurilish mahsuloti ko'chmas va individual xarakterga ega. Har bir qurilish obyekti o'ziga xos loyiha asosida amalga oshiriladi va hududiy sharoitlarga bog'liq bo'ladi. Bu esa qurilishda standartlashtirish imkoniyatlarini cheklaydi va boshqaruv jarayonini murakkablashtiradi.

Ikkinchidan, qurilish ishlab chiqarishi loyihaviy xususiyatga ega. Bu yerda seriyali ishlab chiqarishdan ko'ra har bir loyiha alohida boshqaruvni talab qiladi. Natijada qurilishda moslashuvchan boshqaruv, resurslarni qayta taqsimlash va muvofiqlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, qurilish sanoati ko'p ishtirokchili tizim hisoblanadi. Qurilish loyihalarida buyurtmachi, investor, pudratchi, subpudratchi, loyihachi va nazorat organlari ishtirok etadi. Bu esa boshqaruv jarayonini murakkablashtiradi va transaksion xarajatlarni oshiradi.

To'rtinchidan, qurilish jarayoni uzoq siklli xarakterga ega. Loyihalarning uzoq davom etishi kapital aylanish tezligini pasaytiradi va risk darajasini oshiradi. Shu sababli qurilishda loyiha boshqaruvi, risklarni baholash va moliyaviy nazorat alohida ahamiyatga ega.

Zamonaviy sharoitda qurilish sanoatida raqamlashtirish va innovatsiyalar muhim rol o'ynamoqda. BIM texnologiyalari, raqamli monitoring tizimlari, elektron smeta va boshqaruv platformalari qurilish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ekologik talablarning kuchayib borishi "yashil qurilish" tamoyillarini joriy etishni zarur qilib qo'yimoqda.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, qurilish sanoati milliy iqtisodiyotda strategik ahamiyatga ega bo'lgan tarmoq bo'lib, u iqtisodiy o'sish, infratuzilma rivoji, bandlikni ta'minlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, uning o'ziga xos xususiyatlari ushbu sohani rivojlantirishda kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, qurilish sanoatining samarali rivojlanishi milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois ushbu tarmoqda samarali boshqaruv, innovatsiyalarni joriy etish va tadbirkorlik muhitini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ahmad N., Seymour R. Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. OECD, 2008. OECD. SMEs and entrepreneurship.
2. World Bank. Entrepreneurship Ecosystem Diagnostic va infratuzilmaning rivojlanish natijalariga ta'siri bo'yicha materiallar.
3. G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. Toshkent.
4. Do'stjanov T.D., Salayev S.K. Kichik biznesning katta imkoniyatlari. Urganch.
5. Xodiyev B.Yu. va boshqalar. Kichik biznes, tadbirkorlik va iqtisodiy rivojlanishga oid ilmiy ishlar.
6. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni.